



## Речта на Странджата - израз на борческите възжеления на хъшовете

🕒 18.09.2018, 13:45 ч.

Речта на Странджата е един от най-силните моменти в повестта на Иван Вазов "Немили-недраги". Това прочувствено слово е акцент в творбата, защото принася за доуплътняване на колективния образ на хъшовете с нови черти - емоционалност, спонтанност, човечност, неустоим копнеж по свободата, който пулсира в най-съкровенията помисли на прокудените народни синове.

Индивидуалните модуляции на хъшовското слово издават романтичната природа, овладяното достойнство и щедрата душевност на Странджата – един от най-обаятелните представители на българската емигрантска общност в Браила.

Целта на обръщението на стария знаменосец към другарите му е чрез личния си авторитет и риторичните си умения да усмири, ободри и сплоти хъшовете, припомняйки им за общото им минало, за идеалите им, и ориентирайки ги към едно споделимо бъдеще, в което на тях се пада мисията за българското освобождение.

След пламналата свада между Димитрото и Мравката старият боец навреме се намесва, за да предотврати предстоящото сбиване или нещо още по-опасно. Още с началните си реплики той овладява ситуацията – охлажда нагнетените страсти на своите буйни сънародници със сърдечното обръщение *"братя мили"* и с почитта, която засвидетелства към всички */"Няма по-голяма радост за мене, стар хъш, отколкото да се намирам между вази, свои братя"/*. Странджата деликатно припомня на прокудените си от родината събрата спомени от славното им революционно минало */"нашите битки в отечество България ги помни народът"/*.

Естествена човешка потребност е, когато даваш любов, да получаваш, ако не обичаш поне съчувствие; ако се жертваш за нещо, да бъдеш поне уважаван от тези,



чиито интереси си тръгнал да браниш. Със своето благородно сърце и неопетнени помисли Странджата призовава своите другари към друго – към онази свята безкористност, която е присъща на Христовите апостоли - *"Но ще кажете: днес кой ни зачита? Мирувайте! Ние сме човечеци, ние сме българи, какво ни трябва друго?"*

Думите на Странджата оказват мигновено въздействие върху другарите му, защото всички представители на хъшовската общност изповядват едни и същи ценности. В сърцата на тези позагрубели, но достойни мъже, които при най-дребния повод се хващат за револверите, липсва корист. Затова прозорливото наблюдение на Странджата, че материалните съображения не са съществени за тях, така дълбоко ги впечатлява */" Какво ми трябва друго? Пари ли? Пари не щем! За пари не сме проливали кръвта си, която е по-скъпа от всичките пари на влашките богаташи"/*.

Прозрял библейската истина, че за служенето на идеала не се заплаща, Странджата зове хъшовете да не търсят награда, а да си припомнят високата си революционна мисия и въпреки лишенията да я изпълнят. В противен случай, би изгубила България, биха изгубили и те самите, защото почитта към идеала е освен всичко друго и възможност за личностно отстояване, за достоен живот. За свободата трябва да се плати висока цена, но за хъшовете тя е далеч по-приемлива от омерзителното дребнаво живуркане. Контрастът между риториката на словото, когато става дума за защитата на героичния идеал, и мизерното моментно съществуване подсилва това внушение и зарежда думите на Странджата с дълбок драматизъм */"аз, дете едно време носех левското знаме, ази, храбрият Странджа, тая ръка сега държи лъжицата! Станахме баби... Ах! Братя мили!"/*.

Ако има нещо, което да е дълбоко неприсъщо на хъшовете, това е самосъжалението. Затова въпреки нескритото вълнение, което предизвиква у събратята му речта на Странджата /повествователят обяснява, че те стават прави и замълчават/, хъшовете не губят борбения си дух и надеждата. Говорител на всеобщото настроение отново е Странджата - *"Ако сме скитници и голтаци, в България нашите братя са хилядо пъти по-зле"*. След моментното разнежване отново иде ред на революционните апели и на призивите за жертвено себеотдаване в полза на отечеството */"България има цял народ от роби, нека има и няколко мъченици: днес хъш значи да се мъчиш, да гладуваш, да се биеш, с една дума - да бъдеш мъченик"/*.



Бедни, но независими, хъшовете имат една религия - свободата и една мечта - революцията. В тяхно име противоречията се притъпяват, споровете стихват, обидите се забравят, дори възрастта и болестите са обезсилени *„Ако не днес, то утре ще удари часът. Ние трябва да сме готови - аз със старите си кости пак ще зема байряка, бари още един път да го издигна в балкана, па тогава да умра.“*

Речта на Странджата - развълнувана и въздействаща - носи дълбок драматизъм. Той се корени в контраста между високите идеали и дребнавото битие, което превръща достойните български патриоти в обикновени несретници. Сам споделящ тази нерадостна орисия, старият знаменосец успява да съхрани духа си. Нещо повече - макар че е болен и немощен, топ мобилизира цялата си духовна енергия, за да вдъхне кураж на онези свои другари, които под напора на мизерията са склонни да изпускат нервите си и да забравят високата си гражданска мисия. Много достолепие и апостолски плам откриваме във финалните реплики на този обаятелен герой: *„И ще умрем със слава и в борба и няма да издъхнем като кучета по тия улици. Ще се бием още, братя мили!“*

Риторическите умения на Странджата не са резултат от школка ученост, а органично следствие от висотата на духа и щедростта на сърцето. Силата на внушенията тук се поражда от спонтанните чувства, които се изразяват в поредица от риторични въпроси, антитези и трогателни обръщения. Вродената деликатност на Странджата му помага да се ориентира в конфликтната ситуация, и да я овладее не по законите на *„юмручното право“*, а чрез силата на проникателността и откритостта към другия. Тези внушения се подсилват и от функциите на ограждащия контекст - след финалните слова на героя екват възторжени възгласи: *„Да живеј България“, „Да живеј българската младеж“*. Хъшовете с възторг понасят Странджата на ръце, след което браилските улици са огласени от революционна българска песен.

Думите на Странджата - обикновени, но истинни и дълбоки - имат и друго въздействие - те изпълняват роля на пречистване, на своеобразен нравствен катарзис, който кара хъшовете след разменените обиди, сълзите и екзалтацията, кротко да притихнат в едно *„отрадно и... утешително чувство“*.

Речта на Странджата е идейно-емоционално ядро на повестта и начин да се проектира една обаятелна и високонравствена личност върху цялата хъшовска общност. Подобно на Христос, героят на Базовата творба сочи на самозабравили се верния път — пътя на жертвата - и така неусетно ги облагородява.

